

Saksan vaalituloksen muutosvoimaa ei tule suurennella (julkaistu Salon Seudun Sanomissa, 26.9.2017)

Saksan parlamenttivaalit päättivät eurooppalaisen vaalien supervuoden – Hollanti, Britannia, Ranska ja koko joukko pienempiä maita on jo aiemmin käynyt uurnilla. Sunnuntain vaalitulos lähinnä vahvisti kehityskulkuja, joita on ollut näkyvillä muuallakin.

Erityisen huomionarvoista Saksassa oli, että maasta on nyt aidosti tullut monipuoluejärjestelmä. Ja näin myös ideologisesti moniäänisempi – perinteisesti moniäänisyys on ollut liittovaltion rakenteen vuoksi vahvasti alueellista. Tähän liittyy lisääntyvä liikkuvien tai epävarmojen äänestäjien määrä ja puoluekentän ideologinen laajeneminen.

Kaksi perinteistä kansanpuoluetta, kristillisdemokraattinen CDU/CSU ja sosiaalidemokraattien SPD, keskittien oikeisto ja keskittien vasemmisto, ovat kutistuneet eurooppalaisittain tyyppillisen kokoisiksi (33 ja 20 %). Miltei kaikissa sodanjälkeisissä vaaleissa ainakin jompikumpi niistä on saanut yli 40 prosenttia äänistä. SPD:n kannatus on miltei tarkalleen puoliintunut 20 vuodessa. Enää kumpikaan niistä ei yksin pysty sanelemaan politiikan suuntaa.

Muutos näyttää pysyvältä, Saksa seuraa muita maita. Yhteiskunnalliset jakolinjat ovat monimuotoistuneet ja osin syventyneet tuloerojen kasvaessa ja eettisten ongelmien kärjistyessä. Ihmisten elämäntapojen kirjo on laajentunut. Syrjäytymisen kokemukset eivät tulle vähentymään yhteiskunnassa, joka on menestyseskeinen ja näin armoton. Multikulttuurisuus, joka Suomeen verrattuna on aivan eri tasolla, nostattaa pitkään vahvoja tunteita. Pienemmillä puolueilla, radikaali-populistisillakin, on tässä kehikossa hyvät mahdollisuudet profiloitua.

Sosiaalidemokraattisen liikkeen vaikeudet – ellei miltei alasajo – lienee tämän vaalivuoden merkittävin poliittinen kokonaissiirtymä. SPD:n vaalitappiohan oli pikemminkin pieni. Ranskan tuplavaaleissa *Parti socialiste* miltei poistettiin poliittiselta kartalta ja myös Alankomaissa tappio oli dramaattinen. Ilman Labourin kohtuullista menestystä Britanniassa joku voisi jo puhua sosiaalidemokratian auringonlaskusta.

Syyt ovat syvässä. Liike ei pysty, ilmeisesti, yhdistämään tasa-arvon sanomaansa – sillä SPD yritti vaalit miltei epätoivoisesti voittaa – nuorempia sukupolvia puhuttelevaan yksilöiden vapauden korostamiseen. Ja tämä yhdistelmä pitäisi vielä maustaa maltillisella, ihmislähtöisellä vastuulla maapallon tulevaisuudesta. Kun hyvinvointivaltioiden ovat olemassa, niitä ei enää tarvitse rakentaa.

Saksassa sosiaalidemokraateille oleellinen ongelma on myös se, että siellä on aivan liian vähän naisia johtopaikoilla, vaikka nimenomaan pienipalkkaisilla naisilla voisi olla syytä puoluetta äänestää. Tosin Saksan politiikka on kaiken kaikkiaan, Angela Merkelistä huolimatta, selvästi vielä pohjoismaista miesvoittoisempaa. Feministipuoluetta ei ole näköpiirissä.

Tähän liittyy myös toinen huomattava piirre Saksan politiikassa. Täytyy ihmetellä, ketä nuoret maassa äänestävät. Käytännössä kaikki puolueet ovat vahvasti keski-ikäisten ihmisten johtamia, pääpuolueiden keulakuvat yli kuusikymppisiä. Edes Vihreät ja Vasemmistopuolue, joiden sisarpuolueet Suomessa vetoavat Suomessa laajasti nuorisoon, eivät anna itsestään nuorekasta kuvaa. Mutta ehkei tämä ole pelkästään negatiivista: Suomessa kuvitellaan, että politiikka on nuorison ponnahduslauta hienompiin tehtäviin, vaikka demokraattinen politiikka vaatavuudessaan edellyttää paljon kokemusperäistä näkemyksellisyyttä.

AfD, Alternative für Deutschland, uusi, monen mielestä natsimyönteinen oikean laidan puolue, sai vaaleissa ja sen valvojisissa aivan kohtuuttoman suuren painoarvon. Tämä on Saksan historian näkökulmasta on tietysti ymmärrettävää: liian kansalliset oikeistolaiset äänenpainot ovat olleet vahva tabu. Tämä ylenpalttinen huomio, ja siihen liittyen maahanmuuttokysymyksen nouseminen vaalien keskeiseksi teemaksi, satoi suoraan puolueen laariin.

Vaikea on kuitenkin nähdä, että AfD pitkällä tähtäimellä pystyisi erityisesti muuttamaan saksalaista poliittista kulttuuria, vaikka tällä hetkellä kristillisdemokraattien piirissä paljon puhutaankin siitä, kuinka oikea laita pitäisi vallata takaisin. Saksan keskitien perinne on kuitenkin edelleen, edellä mainituista muutoksista huolimatta, edelleen hyvin vahva, vakauden periaate arvostettu. Tämä näkyy jopa ihmisten arkipäivässä: digitaaliset innovaatiot, kännyköistä alkaen, näyttää saksalaista vakautta usein häiritsevän. Myös Eurooppa-politiikan arvostus on niin oleellinen osa maan poliittista kulttuuria, että on hyvin vaikea nähdä minkäänlaista erityistä uutta alkua tässä suhteessa.

Sitä paitsi alkaa jo olla paljon näyttöä siitä, että eurooppalaisissa hyvinvointiyhteiskunnissa (niin kauan kuin ne sitä ovat), kannatusraja sellaiselle nationalistiselle oikeistolaisuudelle, joka haluaa sulkea muukalaiset ulos, kulkee jossain runsaan kymmenen ja noin 20 prosentin välillä. Miesten joukossa kannatuspotentialiaali on selvästi naisia korkeampi. Ei Saksa tule tässä suhteessa eroamaan muista eurooppalaisista maista.

Tärkeä on myös muistaa, että demokraattisessa järjestelmässä näillä puolueilla, silloin kun ne eivät sorru rasismiin, on oleellinen rooli. Ne muistuttavat, että varakkuus ei jakaudu tasaisesti, että epäpareilisuuden kokemukset ovat todellisia, että poliitikkojen pitää aidosti miettiä keinoja, joilla jakolinjoja yhteiskunnassa voidaan madaltaa.

Onneksi Saksan muut puolueet näyttivät olevan myös tästä tietoisia ensimmäisissä vaalitulkinnissaan. Viesti oli, että viime kädessä teoilla, ei vastakkainasetteluilla, AfD:n oikeistoradikaalit kannattajat voidaan saada toisiin ideologisiin aatoksiin. Voihan olla, että kaikista viime vuosien menestyksestään huolimatta Saksa kaipaa uutta dynamiikkaa siihen, miten erilaisia yhteiskunnan järjestelmiä hoidetaan, koulutuksesta, terveydenhoidosta ja sosiaalipalveluista alkaen.

Henri Vogt

Kirjoittaja on Turun yliopiston kansainvälisen politiikan professori, joka asuu tällä hetkellä Saksan Saarbrückenissä